

18. Yüzyıl Tezkirelerinde Şairlerin Mahlaslarına Göndermeler¹

Özet

Bahir SELÇUK^a

Şuara tezkirelerinde şairin adı, lakabı, mesleği, makamı, psikolojisi, şairlik tabiatı ilk etapta dile getirilen hususlardandır. Şairlerin bu özellikleri ifade edilirken çeşitli yöntemlerden yararlanır. Özellikle şairin mahlası ile kişiliği arasında söz oyunları yapılarak bir ilişki kurulur. Bazen sadece kelime oyunu sayılabilecek bu tür ilişkilendirmelerde yer yer şairin kişilik özellikleri de çağrıştırılır.

Bu çalışmada 18. yüzyıl tezkirelerinden hareketle şairlerin mahlası esas alınarak yapılan metin içi göndermelerin anlam ve yapı boyutu tespit ve tasnif edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: tezkire, mahlas, gönderme.

Abstract

References To Poets' Pseudonyms In 18th Century Tazkirahs

Tazkirahs are compiled with aim of informing of poets' names, pseudonyms, occupations, ranks, their psychology and poetic nature. While dealing with those features of the poets, many methods are applied. Tazkirah compiler, especially, tries to find a connection between the poets' pseudonyms and their characteristics, through word tricks. Sometimes through merely word tricks, an association is established between the poets' pseudonyms and their characteristic features.

This study explores and sorts out references to pseudonyms within texts of 18th century tazkirahs in structural and semantic dimensions.

Key Words: Tazkirah, pseudonym, reference.

Giriş

Şairlerin hayatları, edebî kişilikleri ve şiirlerinden örnekler içeren şuara tezkireleri, edebiyat tarihi açısından oldukça önem arz eden eserlerdir.

Şairleri tanıtmaya ve şiirlerinden örnekler sunmayı gaye edinen şuara tezkirelerinin neredeyse tamamında sanatlı bir dil kullanılır. Bu yönüyle edebiyat tarihine kaynaklık eden tezkireler, aynı zamanda edebî bir metin olma özelliğini de taşırlar.

---

¹ 16-18 Ekim 2009 tarihlerinde Mardin'de düzenlenmiş olan V. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumunda sunulmuş olan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

^aYrd.Doç.Dr., Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, bahirselcuk@gmail.com, Adıyaman.

Şairlerin tezkirelere alınışında, örnek olarak verilen şiirlerde, tezkire sahibinin tercihinin yanında geleneğin belirlediği ortak noktalar da söz konusudur. Şairin adı, lakabı, mesleği, makamı, psikolojisi, şairlik yeteneği ilk etapta tezkirelerde dile getirilen hususlardandır. Şairlerin bu özellikleri ifade edilirken çeşitli yöntemlerden yararlanır. Özellikle şairin mahlası ile kişiliği arasında; isim, unvan ve lakaplarla mahlas arasında söz oyunları yapılarak bir ilişki kurulur. Bir tür kelime oyunu sayılabilecek bu tür ilişkilendirmelerde yer yer şairin kişilik özellikleri de göz önüne serilir. Tolasa'nın (1983:5) ifade ettiği gibi mahlasın ses ve anlam yönüyle çağrışımına dayanan bu kullanımlara hemen her tezkirede rastlanmaktadır.

İlk tezkirelerden itibaren dikkatimizi çeken mahlasa göndermelerin tamamını ele almak ayrıntılı ve geniş bir çalışma gerektireceği için çalışmanın çerçevesi 18. yüzyıl ile sınırlanmıştır. Bu çalışmada yüzyılın önemli tezkirecileri olan *Safâyî*, *Sâlim*, *Belîg*, *Râmiz*, *Esrâr Dede*² tezkirelerinden hareketle, şairlerin mahlaslarına yapılan metin içi göndermelerin anlam ve yapı boyutu tespit ve tasnif edilmeye çalışılacaktır.³

I. Mahlas-Kişilik Uyumu

Klâsik gelenekte mahlas, şair ve şiiri için bir kimlik özelliği taşıdığı gibi, aynı zamanda başkaları ile karıştırılmama, başkalarından ayırt edilme unsurudur. Böylece eser sahibi tespit edilmekte, şairin tanınıp ortadan kaybolması önlenmektedir. (bkz. Tolasa, 1983:244) Bir bakıma şair kişiliği temsil eden mahlas, çoğu zaman şairin gerçek isminin önüne geçmekte, hatta çoğu zaman asıl ismi unutturmaktadır.

Tezkirelerde şairin mahlas seçme veya kullanma hususuna dair bilgiler biyografinin ilk kısmında verilir. Buna göre şairin esas ismi, babasının ismi, lakabı, namı, şöhreti, mesleği/baba mesleği, memleketi, vücut özellikleri,

² Tezkiretü'ş-Şu'arâ- Sâlim Efendi, (Haz. Adnan İnce), AKMB Yay., Ankara 2005; Mustafa Safâyî Efendi-Tezkire-i Safâyî Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'idü'l-Eş'âr (Haz. Pervin ÇAPAN), AKMB Yay., Ankara 2005; İsmail Belîg-Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr, (Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu) AKMB Yay., Ankara 1999; Râmiz ve Adâb-ı Zurafâ'sı (Haz. Sadık Erdem), AKMB Yay., Ankara 1994; Esrar Dede Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye (Haz. İlhan Genç), AKMB Yay., Ankara 2000.

³ Riyâzî ve Rızâ tezkirelerinden seçilen şairlerin özetlenerek verildiği Mucîb'in Tezkire-i Şu'arâ'sı, Safâyî tezkiresinin özeti olan Safvet'in Nuhbetü'l-Âsâr fi-Fevâ'idü'l-Eş'âr'ı, şairler hakkında çok kısa bilgi veren antoloji niteliğindeki Silahdârzâde'nin Tezkire-i Şu'arâ'sı, Sadece Enderun şairlerini ihtiva eden Âkif'in Mir'ât-ı Şi'r'i çalışmaya dâhil edilmemiştir.

psikolojik vasıfları, dinî ve tasavvufî bağlılıkları, mahlas seçiminde öne çıkan hususlardandır.⁴

Şair tarafından özenle seçilen mahlasa, karakterinin veya önde gelen bir eğiliminin yahut da herhangi bir vasfının yansıdığı görülür. (bkz. Akün, 1997:395). Rastgele seçilmeyen mahlasta bizzat şair tarafından göz önünde bulundurulmuş bu tür münasebetlerin yanında, tezkire yazarının sanatlı bir biçimde ifade ettiği şahsî yakıştırmalar da söz konusudur. Çoğu zaman tezkire yazarının şair hakkındaki değerlendirmelerini de yansıtan bu yaklaşımda aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere mahlasın ses ve anlam boyutundan da istifade edilmektedir.

Safâyî, Hâfız mahlaslı şairden bahsederken onun Kur'an-ı Kerim'i hıfzettiğini belirtir:

Hâfız: ...**hâfız**-ı kelâm-ı kadîm olup... (Safâyî-157),

Sâlim, Fedâyî ve Cezbî mahlaslı şairlerden bahsederken mahlas olan göstergelerin temel anlamları ile şairlerin kişiliklerini bağdaştırır.

Fedâyî: ...ednâ bir mazmûn için babasın **fedâ**... ederdi. (Sâlim-545),

Cezbî: ...sâhib-i **cezbe** vü pür-hareket bir şâ'ir-i turfa-hey'et olup...(Sâlim-271),

Râmiz ve Esrar Dede de "Sûzî" mahlaslı şairi zikrederlerken mahlasla şairin kişiliğini ilişkilendirirler:

Sûzî: Ol dervîş-i **dil-rîş**-i ma'ârif-endîşin nâm-ı rânâları Mustafâ'dır. (Râmiz-166),

Dervîş Sûzî: ...bir zât-ı sâhib-servet ü sâ mânun fefle-i pür-**sûz**-ı çerâg-ı vücûdı ve şu'le-i kandîl-i zâd u bûdudur. ...bir dervîş-i pür-**sûz** u sâz ve bir '**âşık-ı ten-güdâz** olmagla **Sûzî** mahlasıyla nice nice eş'âr-ı tâb-dâr-ı **âteşin** serzede-i zebâne-i zebân-ı rûşen-beyânıdır. (Esrar Dede-244).

⁴ Akün (1994:395-396), hâkim olan zihniyet ve imajları göstermek için mahlasları "psikolojik bir tutum ve vasfî aksettirenler; kazanılmış bir meziyeti, itiyat hâline gelmiş bir davranışı bildirenler; üstünlük iddiasını yansıtanlar; cennete liyakat, ilahî makama yakınlık nispet eden mahlaslar; tabiata nispet bildirenler; mahviyet, kendini hor görme, düşkünlük hâli, talihsizlik bildirenler; edebî bir kavram etrafında sıralananlar, intisap edilen bir şahsiyet ya baba mesleği ile ilgili olanlar, doğrudan şairin ismini yansıtanlar" şeklinde gruplandırır.

II. Göndermelerin Yapıldığı Bölümler

Tezkirelerde şair tanıtılırken genellikle belirli bir plâna göre hareket edilir. Şairin adı, unvanı; doğum yeri, ailesi, edebî kişiliği, ölümü gibi. İncelediğimiz tezkirelerde mahlasa göndermelerin yapıldığı bölümler, büyük oranda benzerlik göstermektedir. Göndermelerin şairlerin doğum yeri, edebî kişiliği, eseri ve ölümü hakkında bilgi verilen kısımlarda yoğunlaştığı görülür.

a. Doğum/Doğum Yeri

Şairlerin doğumu hakkında bilgi verilirken doğdukları şehirler tasvir edilirken mahlasa göndermede bulunulur. Belîğ bu tür kullanıma hemen hiç yer vermemiştir.

Subhî: Subh-ı vüçüdu ufk-ı İstanbul'dan tulû' etmiştir. (Safâyî-343),

Vücûdî: Sefine-i vüçüdu sâhil-i Halîc-i Kostantniyye'de ... nümâyân... (Sâlim-693),

Behîştî: ...reşk-endâz-ı behîst olan mahrûse-i Edirne'den (Râmiz-47),

Sadrî Dede: ...Konya kazâsında makâm-ı sadr-ı niyâbet-i şer'-i şerîfine tasdîr olunmuştur. (Esrar Dede-287).

b. Kişilik/Edebî Kişilik

Şairin kişiliği, psikolojisi, edebî kişiliği anlatılırken mahlasın şekil ve anlam çağrışımından faydalanılmaktadır.

Nasîbî: Şâhid-i eş'ârı şîve-i ma'nâdan bî-nasîbdir. (Safâyî-601),

Kâzım: ...her bâr kazm-ı gavz ve isticlâb-ı feyz eder bir zat idi. (Sâlim-591),

Lisânî: Lisânı mazbût olmadık bir şâ'ir-i turfa-hey'et ve diline her ne gelirse söyler makûlesinden bir şahs-ı sebük-tıynet idi. (Sâlim-602),

Emîn Efendi: Emîn-i genc-i şây-gân-ı 'irfân mevâlî-i kirâm zümresinden... (Belîğ-20),

Bâhir: Ol mahdûm-ı bâhirü'l-ihtirâmın nâm-ı nâmeleri... (Râmiz-31),

Hüsni: ...hüsni-i edâya kâdir pâkize-elfâz bir şâ'ir-i mâhir... (Râmiz-74),

Enîsî Mustafâ Dede: ...Mısır'da vâkı' Mevlevihâne-i celîleye şeyh-i me'nûsü'l-kulûb olup dergâh-ı kemâlât-penâhları... (Esrar Dede-28),

Hazret-i Enîs Receb Dede: ... eş'âr-ı nâm-dârları el'ân enîsü'l-kulûb-ı 'uşşâk olduğu ma'lûm-ı âfâkdur. (Esrar Dede-24).

c. Eser

Şairin biyografisinden sonra şiirlerden örnek vermeye geçişte yer yer mahlasa göndermede bulunulur. Salim Tezkiresi'nde bu kullanıma rastlanmamaktadır.

Kâmilî: Bu beyt o **kâmil**-i rûzgârın âsârından numûnedir. (Safâyî-507),

Dervîş Fasîh: ...intihâb olman güftâr-ı **fesâhat**-şi'âridur. (Belîg-318),

Şehdî: Bu güftâr ol şâ'ir-i **şîrîn**-reftârın zâde-i tab'-ı pür-iktidârlarıdır... (Râmiz-175),

Sâdik Dede: ...bu gazel-i âşıkâne eser-i tab'-ı **sâdikâneleridür**. (Esrar Dede-300).

d. Ölüm

Belîg'de önemli bir üslûp özelliği olarak dikkat çeken şairin ölümünden bahsederken mahlasına göndermede bulunma, Sâlim'de pek görülmez.

Cennet Efendi: ...bin yetmiş beş hudûdunda murg-ı rûh-ı revân-ı pâki küngüre-i eflâka rihlet ve **cennet**-i 'adne 'azîmet etmekle... (Safâyî-147),

Zikrî: ...sene bin yüz hudûdunda intikâl ve ser-hadd-i fenâdan kal'a-i bedenine ... da'vet-i irci'i ile merci'-i aslîsine irtihâl eyleyip güzâr ve eller gibi **zîkr** ü nâmın yâdigâr-ı erbâb-ı güftâr eyledi. (Sâlim-308),

Bahrî Paşa: ...bin yüz on iki târîhinde **garîk-i deryâ-yı** rahmet oldı. (Belîg-26),

Cevrî: Bin altmış senesinde **sitem**-i dehre tahammül itmeyüp 'azm-i dîvân-ı bekâ eyledi. (Belîg-62),

Huldî: ...bin yüz otuz sekizde 'âzim-i dârü'l-**huld** oldı. (Belîg-72),

Selîm Efendi: Bin yüz otuz sekizde râhât-âbâd-ı bekâda cây-ı **selâmet** buldı. (Belîg-163),

Sükkerrî: Bin toksan yedide **telh-kâm-ı zehr-i memât** oldı. (Belîg-169),

Rûhî: ...tûtî-i **rûh/Rûhî** kafes-i cisminden tayarân ve huld-i na'îmi âşiyân itmişdir. (Râmiz-142),

Bostân Çelebi Efendi: ...bülbül-i rûh-ı revânları pervâz-ı **bostân**-ı 'illiyyîn buyurdıkları esnâda... (Esrar Dede-45).

III. Mahlasa Gönderme Biçimleri

Mahlasın ses ve anlam boyutlarını göz önünde bulunduran tezkire müellifi, söz oyunları ile metne estetik bir değer katmaktadır. Söz sanatlarından iştikak ile mahlasın "ses/yapı" boyutuna, tevriye sanatı ve mahlasın temel-

yakın-zıt anlamlarından hareketle mahlasın anlam boyutuna göndermede bulunmaktadır.

a. Mahlasın Ses Yönüne Gönderme

İştikak sanatı çerçevesinde değerlendirilebilecek bu gönderme biçiminde, mahlasla kökteş kelimelere yer verilir.

Hulûsî: taşra çıkup niyyet-i **hâlis** ile tarîk-i sufîyeye sâlik... olmagla... (Safâyî-179),

Sehmî: Ol **sihâm**-ı tabla-dûz-ı mastaba-i ma'ârifin vücûd-ı bihbûdu... (Safâyî-270),

Hamdî: Âmid-i kesîrû'l-**mehâmid**-i bî-hem-tâdan tüccâr ta'ifesinden bir merd.... (Sâlim-296),

Râgîb: Bin toksan altı târîhinde **ragbet**-şiken-i hayât-ı fânî oldu. (Belîğ-102),

Yümnî: ...**meymenet** ile 'ukbâya intikâl itdi. (Belîğ-532),

Şâhidî Dede: ...sekiz yüz yetmiş beş senesi pâ-nihâde-i sarây-ı **şuhûd** ve pîçîde-i gehvâre-i vücûd olmuş. (Esrar Dede-250-251),

Dervîş Meyyâl: Bin seksen senesi intikâl-i 'âlem-i şuhûd ve **meyl**-i şâhid-i maksûd buyurup hânkâh-ı Galata'da medfûndurlar. (Esrar Dede-476),

Enîs: ...**muvâneset**-i ülfet-i akrân ile müşârün bi'l-benân olmuşlar iken... (Râmiz-20),

Hâzik: Ol üstâd-ı sâhib-i **hazâkat**... (Râmiz-62).

b. Mahlasın Anlam Yönüne Gönderme

Bu gönderme biçiminde mahlasın temel, yakın ve zıt anlamları göz önünde bulundurulmaktadır.

1. Temel Anlama Gönderme

Bu gönderme biçiminde yazar, mahlasın temel anlamını bağlama uygun biçimde kullanmaktadır.

Riyâzî: ...'azm-i **riyâz**-ı cinân eyledi (Safâyî-201),

Nikâtî: Bu birkaç beyt-i pür-**nikât** ol şâ'ir-i şîrîn-harekâtın âsârındandır. (Safâyî-623),

Ruhsat: Gazel ü kasâyid ü tevârihde zihn-i nakkâdı ruhsat-dih-i istidâd olmuş bir zât... (Sâlim-345),

Sâhib Çelebi: ...sâhib-i haysiyyet ü kemâl bir vücûd-ı şerîf-i sûtude-hısâldır... (Sâlim-448),

Huldî: ...bin yüz otuz sekizde ‘âzim-i dârü’l-**huld** oldu. (Belîğ-72),
Rızâ: Bin seksen iki senesinde kazâya **rızâ** viridi. (Belîğ-131),
Dervîş Servî: ...bir **serv**-i âzâde-i **bostân**-ı tecrîd ve bir gül-**nahl**-i nev-
resîde-i **gülistân**-ı tefrîd idiler. (Esrar Dede-240),
Hâtem: ...tahsîl-i ‘ilme iştigâl ile nâ’il-i **hâtem**-i kemâl oldukda...
(Râmiz-87),
Dürri Vanî: **dür**-i sadef-i ‘irfân olan zât-ı ‘âlî-şânları... (Râmiz-97).

2. Yakın Anlama Gönderme

Mahlasla anlamdaş/yakın anlam ilişkisi içerisinde olan kelimelerin ya da mahlası çağrıştıracak kelimelerin kullanıldığı gönderme biçimidir. Bazen yazar, metin genelinde mahlası çağrıştıran kelimeleri istif ederek zengin bir tenasüp sanatı sergiler.

Sâlim, *Kebûterî* (güvercin, güvercinle ilgili) mahlaslı şairi tanıtırken metin boyunca kuşla ilgili pek çok göstergeye yer verir.

Kebûterî : şâh-bâz, tûtî, toğan, tezerv, tâvûs, kebg, atmaca, murg; bâl-güşâ, şikeste-bâl, karabatak, kartal kanadı, kırlangıç, martı... (Sâlim-594/595),

Esrar Dede, *pervâne* mahlaslı şairi tanıtırken adeta bir “şem-pervâne” tablosu çizer.

Dervîş Pervâne: ...Dede Şem’î’nün çeşm-i **çerâğı** olup gird-â-gird-i etrâf-ı ma’ârif ü tahkîki olan sâir küçekândan mümtâz bir dervîş-i bî-niyâz olup “...**Şem’î** gör *pervânenün* hâline yana yana bak” diyerek **şu’le**-i **şem’**-i aşkla **sûzân** ve **âteş**-i bî-vücûd-ı mahabbetle **biryân** olup... (Esrar Dede-67),

Sükkerî: ‘Asrın şu’arâsından bir şâ’ir-i **şîrîn**-zebândır. (Safâyî-279),

Kenzî: ...**nukûd**-ı ezmine-i ‘ömr-i ‘azîzin hıdmet-i tevhd-i Bârî’ye sarf etmekle... (Safâyî-515),

Şemsî: **Mihr**-i dırahşân-ı zât-ı hâlisü’l-cenânı matla’-ı akmâr-ı ehâlî-i ‘irfân olan şehir-i Kostantniyye’den nümâyân... idi. (Sâlim-432),

Bedrî: Bin altmış senesinde **mâh**-ı ‘ömri muzmahil-i **gurûb**-ı fenâ oldu. (Belîğ-27),

Kelîm: ...ârzû-yı **tecellî**-i cemâl ile **tûr**-ı bekâya ‘azm itdi. (Belîğ-360),

Mevcî: ...**garîk**-i **yem**-i rahmet oldu. (Belîğ-393),

Âdem Dede Efendi: **Mâ’ u tîn**-i vücûd-ı nâzenînleri Antâkîye nâm behîşt-i ‘irfândan ser-zede evlâd-ı zü’amâdan ve hanedân-ı servet ü sâmandan... (Esrar Dede-10),

Şehdî: Bu güftâr ol şa'ir-i **şîrîn**-refîârın zâde-i tab'-ı pür-iktidârlarıdır... (Râmiz-175).

3. Zıt Anlama Gönderme

Mahlasın anlamı ile tezat oluşturan göstergelerin kullanıldığı gönderme biçimidir.

Nasîbî: Şâhid-i eş'ârı şîve-i ma'nâdan **bî-nasîbdir**. (Safâyî-601),

Fenâyî: 'azîm-i tekyegâh-ı **bekâ** olmuştur. (Safâyî-480),

Kusûrî: ...'aybsız ancak bir Allâh gerçi bir mikdâr serû'l-infi'âl idi... (Sâlim-581),

Ümmîdî: Bin yüz on dört târîhinde ser-mâye-i hayâtdan **nevmîd** oldu. (Belîğ-19),

Rif'atî: Bin yetmiş senesinde ka'r-ı zemîne **nüzûl** itdi. (Belîğ-134),

Sükkerî: Bin toksan yedide **telh-kâm-ı zehr-i memât** oldu. (Belîğ-169),

Nâtîk: ...gelû-gîr-i ecel-i **dem-beste** eyledi. (Belîğ-426),

Kusûrî: ...bir şa'ir-i **bî-kusûr** ve sühanver idi. (Râmiz-249).

4. Tevriyeli Kullanım

Divan şiirindeki hüsn-i tahallüsü çağrıştıran bu göndermede mahlas, hem şairi hem de gerçek anlamını çağrıştırmaktadır.

Nâzûkî: ...cism-i **nâzîki/Nâzûkî** üftâde-i hâk olmuştur. (Safâyî-587),

Ârif: Ol **ârif'**Ârif-i zamâne ve ol fâzıl-ı bî-bahâne... (Safâyî-406),

Dervîş Fedâ: ...bir **dervîş/Dervîş**-i dil-rîş idi. (Sâlim-544),

Nedîm: ...**nedîm/Nedîm**-i bezm-i İlâh oldu. (Belîğ-450),

Nasîbî: ...gencîne-i hayâtdan **nasîbi/Nasîbî** kat' oldu. (Belîğ-466),

Dervîş Edîb: ...bi-sırrıhi'l-enverde mukîm bir **dervîş-i edîb** ve bir 'ârif-i ser-necîb olup... (Esrar Dede-44),

Dede Dâvûd: ...Şeyh Süleymân Hazretlerinün memleket-i vücûdınun hâtemi ve dîde-i cerîde-i zâd u bûdınun **Dâvûd**-ı hoş-demi olup... (Esrar Dede-189),

Bahtî: ...dîde-i **bahtî/Bahtî** kühl-i husûl-ı merâm ile ruşenâ olmuşidî. (Râmiz-35),

Rûhî: ...tûtî-i **rûhî/Rûhî** kafes-i cisminden tayarân ve huld-i na'îmi âşiyân itmişdir. (Râmiz-142).

Sonuç

Şairin şöhretini yansıtan, onu başkalarından ayırt eden mahlasın öneminin farkında olan tezkire yazarları, bu vesile ile şairler hakkında bilgi verirken mahlasa göndermede bulunarak hem sanatkârlıklarını ortaya koymuş hem de metne estetik bir boyut kazandırmışlardır.

Tezkirelerde mahlasa göndermelerin yapıldığı kısımların genellikle “doğum, doğum yeri, kişilik/edebî kişilik, eserden örnek vermeye geçiş, şairin ölümü hakkında bilgi verme kısımlarında yoğunlaştığı görülür.

Mahlasa yapılan göndermelerde, mahlasın ses ve anlam boyutları göz önünde bulundurulmuştur. Mahlasla ortak köke sahip bir kelimenin kullanıldığı göndermeler, iştikak sanatını yansıtmaktadır.

Mahlasın anlam yönü ile ilgili göndermelerin temel anlama gönderme, yakın anlama gönderme, zıt anlama gönderme, tevriyeli kullanma şeklinde yoğunlaştığı görülür.

Tezkirelerde metnin başlığı da sayılabilecek mahlasın ses ve anlam boyutlarına yapılan göndermeler, metni oluşturan dilbilgisel ögeler arasında bir bağ oluşturduğu gibi öğretici/bilgilendirici metin grubuna dâhil olan biyografiyi tekdüzelikten kurtarıp edebî bir metne de dönüştürmektedir.

Kaynaklar

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim (1999), *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, Ankara: AKMB Yay.
- Akün, Ö. Faruk, (1994), *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.9, İstanbul: TDV Yay.
- ÇAPAN, Pervin (2005), *Tezkire-i Safâyî Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'idü'l-Eş'âr*, Ankara: AKMB Yay.
- Erdem, Sadık (1994), *Râmiz ve Adâb-ı Zuraîfâ'sı*, Ankara: AKMB Yay.
- Genç, İlhan (2000), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Ankara: AKMB Yay.
- İnce, Adnan (2005), *Tezkiretü's-Şu'arâ-Sâlim Efendi*, Ankara: AKMB Yay.
- Tolasa, Harun (1983), *Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. YY.da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, İzmir: Ege Üniversitesi Ed. Fak. Yay.